

Citation style

Pátková, Hana: Rezension über: Ivan Hlaváček (ed.), Codex Přemyslaeus. Regesty z výpisů z dvorských register Václava IV. z doby kolem a po roku 1400 / Regesten aus den Auszügen von der Hofkanzleiregistern Wenzels IV. aus der Zeit um und nach 1400, Praha: Filosofia, 2013, in: Český časopis historický, 2014, 4, S. 761-763, DOI: 10.15463/rec.1189734271

český časopis historický

copyright

This article may be downloaded and/or used within the private copying exemption. Any further use without permission of the rights owner shall be subject to legal licences (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

Všechny ostatní možnosti hrozily z jeho pohledu vyústit v anarchii. V takové konstelaci Hus prostě uspět nemohl. Na jeho skutečných názorech příliš nezáleželo. Mistrova smrt v plamelech manifestovala celému světu, že obecný koncil, nadřazený papeži i všem samozvaným prorokům, je nejvyšší autoritou křesťanské církve a jen jemu náleží poslední slovo ve věcech víry i náboženského kultu. V tomto směru by obdobně symbolický a zároveň spektakulární význam mělo též eventuální Husovo odvolání, jež by veřejnost vnímala jako kapitulaci před magisteriátem institucionální církve reprezentované kostnickým synodem.

Jak věděli již středověcí učenci, žádná, byť sebelepší práce není dokonalá. Také do Šmahelova textu se vloudilo několik nepřesností a chybiček (Jan Soběslav nebyl nejmladším synem Jana Jindřicha, Zikmundovi nespadla uherská koruna „do klína“, český stát neztratil de iure po roce 1620 samostatnost, jméno lubušského biskupa Jana je uváděno ve dvojí podobě atd.). V některých případech rovněž abscentuje novější literatura (například stati Alexandra Putíka a Daniela Soukupa k pražskému pogromu 1389, článek Jiřího Stočese o Konradovi z Vechty, publikace Thomase Rathmanna,¹⁴ perfektně analyzující protikladné zprávy o Husově smrti z pera Ulricha Richental a Petra z Mladoňovic), z níž postrádám hlavně knihy Jindřicha Marka i Dušana Coufala. Zásadní význam má zvláště Coufalova studie, průkazně dokládající, jak pro mladého Husa představovalo mučednictví živé téma a jak zvýšenou pozornost mu věnoval při práci s biblickým textem a jeho výkladem.¹⁵ Osobně bych také volil vyváženější pohled na pozici Václava IV., který, objektivně vzato, reformní proud až do počátku roku 1419 podporoval i zajišťoval, byť v jeho prospěch nemohl na mezinárodním fóru veřejně vystoupit.

To vše jsou ale jen nepatrné pihy na kráse knihy, jež má především v závěrečných kapitolách strhující spád, umocněný podmanivým stylistickým podáním. V každém případě se v nadcházejících letech jistě stane východiskem i inspirací pro hlubší poznání Husova života a díla. Zároveň kniha otevírá prostor otázkám, jichž se Šmahel stačil jen lehce dotknout, například stále diskutovanému problému, jak dalece pražský mistr anticipoval a ovlivnil velké evropské reformace, zvláště luterskou, jejíž počátek si s odstupem půl tisíciletí zanedlouho připomeneme. Nevyhňeme se přitom ani zamyšlení, zda Husovo pojetí božího zákona jako absolutního nároku mohl a může věřící člověk unést.

Petr Čornej

Ivan HLAVÁČEK (ed.)

Codex Přemyslaeus. Regesty z výpisů z dvorských register Václava IV. z doby kolem a po roku 1400 / Regesten aus den Auszügen von der Hofkanzleiregistern Wenzels IV. aus der Zeit um und nach 1400 (= Edice Archiv český, díl XXXIX)
Praha, Filosofia 2013, 280 s., ISBN 978-80-7007-400-8.

Rukopis VI A 7 pražské Národní knihovny, známý pod označením Codex Přemyslaeus podle místa, kde byl naposledy uchováván, než jej koncem 18. století získali pro pražskou univerzitní knihovnu, není českému ani středoevropskému medievistickému bádání neznámý. Již na

¹⁴ Thomas RATHMANN, *Geschehen und Geschichten des Konstanzer Konzils. Chroniken, Briefe, Lieder und Sprüche als Konstituenten eines Ereignisses*, München 2000, s. 260–267.

¹⁵ Dušan COUFAL, *Neznámý postoj Jana Husa k mučednictví v jeho Enarratio Psalmorum (cca 1405–1407): Na cestě do kruhu zemských svatých*, Časopis Matice moravské 129, 2010, s. 241–257.

konci 18. století rukopis využíval František Martin Pelcl v biografii Václava IV.,¹ specifickou část obsahu – totiž písemnosti určené městům – použil Jaromír Čelakovský v edici městských privilegií,² a konečně byl kodex vydán Augustem Sedláčkem v rámci jeho „rekonstrukční“ edice *Zbytky register králův římských a českých z let 1361–1480* (Praha 1914).

Kromě toho, že byl využíván jako pramen, soustředila se kolem rukopisu pozornost i z hlediska diplomatiky. Poměrná shoda mezi badateli zavládla, pokud šlo o základní rozeznání souvislosti kodexu s jinak nedochovanými registry dvorské kanceláře Václava IV., v detailnějším rozboru funkce a vzniku textu existuje více mínění. Budiž hned zde uvedeno, že tvůrce recenzované edice považuje rukopis za soubor opisů a výpisů z register, který byl patrně pořízen v polské královské kanceláři ve 20. letech 15. století.

Nyní však k vlastní edici. Je uspořádána klasickým způsobem a je to edice regestová. Autor vytvořil úvod (kde pojednal o rukopisu, jeho dosavadním diplomatickém hodnocení i edičním zpracování), vlastní edici (registář o 373 položkách pod čísly 1–355) a nezbytný doplňující aparát, tedy místní a osobní rejstřík, seznam pramenů a literatury, v němž je částečně integrován i seznam zkratk, chronologický rejstřík datovaných a přesně datovatelných listin (stojí za zmínku, že jde ani ne o polovinu textů), seznam začátků areng, seznam písemností jiných vydavatelů (jde pouze o 11 kusů) a seznam insertů ve Václavových listinách. Těch je celkem 20, nejstarší z počátku 13. století. V Archivu českém to dosud nebylo zvykem, ale nabízí se otázka, zda by – pokud je vydáván takto homogenní pramen – nebylo možné doplnit vydání obrazovými ukázkami textu, jak je to jinak u edic poměrně běžné.

Edice vznikla v bezprostřední souvislosti s prací Ivana Hlaváčka na listinách Václava IV. pro ediční řadu *Regesta imperii* (RI),³ byť nakonec vyšla v rámci Archivu českého. Původní záměr se výrazně projevuje především v jazyku edice – samotné regesty, vědecký aparát, úvod i další části jsou zpracovány německy. Česká je pouze stručná dvoustránková předmluva, kde autor ve velmi zhuštěné formě shrnuje nejdůležitější body následující německé předmluvy a úvodu. Archiv český se tedy posunul od někdejšího prapůvodního záměru vydávat jazykově české prameny již během 19. století ke stavu, kdy editovaný pramen souvisí s českým prostředím pouze věcně, a v tomto svazku již čeština není ani jazykem edice. V rámci středoevropské mediévistiky to jistě usnadní využívání díla. Do budoucna však nelze podobný postup u dalších svazků Archivu předpokládat. Vzhledem k tomu, že naprostá většina písemností zachycených v Codexu Přemyslaeu je jazykově latinská, bylo by obvyklejší volit latinu za základní jazyk edice a český úvod doplnit verzí v latině nebo světovém jazyce. Zde je však naprosto pochopitelné, že text, již připravený v rámci RI, nebude neproduktivně a s velkou časovou ztrátou převáděn do jiného jazyka, nadto v širším středoevropském kontextu méně užívaného.

Do chronologicky uspořádaných řad regestů RI, spojených ve starších a méně objemných svazcích osobou panovníka, ve svazcích, zachycujících mladší období s velkým množstvím dochovaných písemností kromě osoby panovníka také formálním kritériem současného uložení vydávaných pramenů, lze rukopis typu Codexu Přemyslaeu sotva začlenit. Velká část obsahu není exaktně datovatelná, nelze jí tedy dost dobře přetvořit do chronologicky uspořádaných

1 *Lebensgeschichte des römischen und böhmischen Königs Wenceslaus 1–2*, Prag 1788–1790.

2 Jaromír ČELAKOVSKÝ (ed.), *Codex iuris municipalis regni Bohemiae*, díl 1, Praha 1886; díl 2, Praha 1895; Jaromír ČELAKOVSKÝ – Gustav FRIEDRICH (edd.), *Codex iuris municipalis regni Bohemiae*, díl 3, Praha 1948; dále pak Antonín HAAS (ed.), *Codex iuris municipalis regni Bohemiae*, díl 4, část 1, Praha 1954.

3 Srov. souhrnnou informaci na <http://www.regesta-imperii.de/startseite.html> (29. 9. 2014).

registů a případně podle časové posloupnosti vložit mezi registry dalších písemností jiného dochování. Zároveň tvoří rukopis důležitý celek svou vazbou na zaniklá registra, o nichž poskytuje určitou představu a informaci. Tato pramenná hodnota by se rozptýlením v jiném materiálu zcela překryla. Je tedy toto samostatné vydání jednoznačně dobrým řešením. Ostatně s podobným problémem se setkávají také vydavatelé českomoravského diplomataře (CDB) při zpracování formulářových sbírek.

Editor zachoval posloupnost písemností tak, jak následují v rukopisu, jednotlivé registry koncipoval jako náhradní. Hlaváček vybavil edici především obvyklým a obsírným poznámkovým aparátem, v němž upozorňuje na starší edice a důležitou literaturu, a také na dochování. U listin zachovaných v originále doplňuje v poznámkách také informace podle originálu, a to jak ve vlastním textu registu, tak např. zprávami o zpečetění. Nad obvyklý standard podává pak editor i informace o areně a kancelářských poznámkách. I samotné registry, někdy značně rozsáhlé, obsahují řadu citací původního textu.

Nicméně, jak již bylo řečeno, kodex není vydáván poprvé. Odhlédne-li se od Codexu iuris municipalis Jaromíra Čelakovského, který pouze vybral listiny pro města, které v rukopise tvoří velkou část obsahu, je třeba zmínit především výše uvedenou Sedláčkovu edici. Tehdy šlo také o zveřejnění ve formě regist. Ta však byla podstatně stručnější a jejich doplnění dalším aparátem zůstalo minimální. Již v době vydání – tedy prakticky před stoletím – vzbudila Sedláčкова edice zřejmě rozpaky recenzenta Václava Hrubého,⁴ byť převážilo ocenění přínosu díla, spočívajícího ve zpřístupnění mnoha rozptýlených pramenných údajů. Současná Hlaváčková edice tedy uživateli přináší podstatně více informací a nutno říci že i podstatně přesnějších a kvalitnějších. Několik překlepů a přehlédnutí může být čtenářem snadno dešifrováno a opraveno.

Hana Pátková

Александр Оганович ЧУБАРЬЯН (гл. ред.) / Alexandr Oganovič ČUBARJAN (ed.)

Всемирная история: В 6-ти томах / Vsemirnaia istorija: V 6-ti tomach.

Том 3: В. А. Ведюшкин – М. А. Юсим (отв. ред.), *Мир в раннее Новое время /*

Tom 3: V. A. Vedjuškin – M. A. Jusim (eds.), *Mir v ranneje Novoje vremja*

Moskva, Nauka 2013, 854 s., 32 stran obrazových příloh, ISBN 978-5-02-036725-8;

ISBN 978-5-02-038035-6.

Nové šestidílné zpracování dějin světa, které připravuje a postupně vydává Ústav obecných dějin Ruské akademie věd pod redakcí Alexandra Oganoviče Čubarjana, dospěl po prvních dvou svazcích (pravěk–starověk a středověk) k ranému novověku. Jeho nápadnou odlišnost od starších přehledů světových dějin (včetně mohutných desetisvazkových Dějin světa, které vyšly v českém překladu v letech 1958–1968 a byly silně poznamenány dogmatickým pojetím marxismu) zdůrazňuje už na první pohled zcela odlišné pojetí periodizace. Zatímco ve starších zpracováních byl výklad o 16.–17. století podřízen tezi o střídání sociálně ekonomických formací a rozdělen do „feudálního středověku“ (sahajícího do poloviny 17. století) a „kapitalistického novověku“ (vymezeného anglickou a ruskou říjnovou revolucí), pak nyní ruští historici v podstatě přijali západní přístup k ranému novověku.¹

4 ČCH 21, 1915, s. 273–278.

1 *Dějiny světa v deseti svazcích*. Redakce M. M. SMIRIN, IV-V, Praha 1961–1968.